

№11- тәжірибелік сабақ: Жаһандану және аймақтандыру, олардың аймақтардың халықаралық ынтымақтастығына әсері

Жұмыстың мақсаты мен міндеті: Бұл тақырыпты бітіргеннен кейін халықаралық саясатта аймақшылдыққа қатысты ұғымдарды ерделей алады. Аймақтанудың динамиктерін бағалай алады. Аймақтану мен жаһандану арасындағы өзара ықпалдастықты түсіндіре алады. Аймақтанудың дәрежелерін салыстыра алатын мағлұмат пен қабілетке ие болады. Сонымен қатар, аймақшылдық, аймақшылдықтың динамиктерін, қорғаныс ұйымдары, экономикалық тұтастық, кеден одағы, еркін сауда аймағы, аймақтық гегомония, жаһандану, экономикалық бірлік, саяси одақ, интеграция, аймақтық одақ секілді ұғымдардың мән мағынасын түсінеді.

Техникалық және инструментальдық құралдары: интерактивті такта, проектор сызба – кестелер.

Тәжірибелік сабақ оқыту нәтижелері: Қазіргі әлемнің дамуының негізгі тенденцияларын - жаһандану мен аймақтандыруға және олардың мемлекеттер аймақтарының халықаралық ынтымақтастығына әсерін біле алады.

Оқытудың әдістері мен түрлері: баяндау, сұрақ–жауап, түсіндіру, кіріспе дәріс, пікір-талас.

Жаһандану процесі әлемнің жалпыға бірдей өзара тәуелділігінің артуымен байланысты. Біздің көз алдымызда бірыңғай ақпараттық ортаны қалыптастыру қарқынды жүзеге асырылуда, өндірістік салада, ғылыми-техникалық жетістіктерді әзірлеу мен енгізуде, қоршаған ортаны сақтауда халықаралық ынтымақтастық пен кооперация өсуде. Жаһандану тауарлар мен қызметтер саласындағы трансшекаралық мәмілелер көлемі мен алуан түрлілігінің ұлғаюынан, халықаралық капитал ағындарының өсуінен, технологиялардың таралуынан туындаған әлем елдерінің экономикалық өзара тәуелділігінің өсуімен байланысты. Тұрақты халықаралық ынтымақтастықты, оның ішінде өңірлік деңгейде, теңіз кеңістіктеріндегі, әуе және ғарыш салаларындағы қызметті талап етеді. Әлем, оның жеке аймақтары жаңа коммуникациялық және ақпараттық технологиялар негізінде әлемдік қаржылық-экономикалық, қоғамдық-саяси және мәдени байланыстар жүйесіне тартылады. Өзара әсер мен өзара тәуелділіктің артуын растайтын көптеген басқа процестер бар. Біртұтас әлем, адамзаттың біртұтас әлеуметтік және саяси жүйесі қалыптасуда. Бұл әлем дамуының объективті нәтижесі. Жаһандану халықаралық акторлар құрамындағы өзгерістерге, олардың мақсаттарына, құралдарына, мүдделері мен стратегияларына үлкен әсер етеді. Ол тек мемлекеттерді немесе халықаралық ұйымдарды ғана емес, сонымен қатар жаһандық деңгейде, яғни бүкіл планета деңгейінде әрекет етуге мәжбүр болған мемлекеттердің аймақтарын да халықаралық сахнаға шығарады. Жаһандану барлық жерде ақпараттандыруды, экономикалық кеңістіктің ашықтығын қамтамасыз етуді, әлемдік коммуникациялық желіні құруды және т.б. жаһандану процестері олардың кез-келген аумақтық немесе заңды кедергілерді білмейтіндігімен ерекшеленеді. Бұл адамзаттың бүкіл даму барысымен дайындалған және мемлекеттердің өңірлері тартылатын объективті процесс. Жаһандану халықаралық қатынастарға қатысушылардың санын көбейтеді, халықаралық аренада мемлекеттер мен өңірлердің әріптестерінің шеңберін кеңейтеді. Бұл процестерді түсінуге деген ұмтылыс терминологиялық нақтылауды қажет етеді. Жаһандану-мемлекеттер мен өңірлердің халықаралық байланыстарын нығайтуға және кеңейтуге ұмтылатын халықаралық қатысушылар санын ұлғайту арқылы әлемнің өзара байланысы мен өзара тәуелділігін қалыптастыру үдерісі.

Жаһанданудан басқа, мемлекеттердің сыртқы саясатында аймақтық бағыттың қалыптасуына аймақтандыру сияқты әлемнің даму тенденциясы әсер етеді. Ол

мемлекеттердің сыртқы саясатында аймақтық бағытты қалыптастырудың, аймақтардың халықаралық байланыстарын дамытудың маңызды факторы болып табылады.

Аймақтандыру-бұл бір мемлекет ішіндегі кеңістікті аймақтық құрылымдау процесі, сонымен қатар аймақтарды мемлекетаралық деңгейдегі халықтық байланыстарға қосу процесі. Аймақтандыру регионализммен тығыз байланысты. Регионализм-бұл адамзат қоғамдарының өмірінің әлеуметтік, саяси, экономикалық және мәдени аспектілерін аумақтық ұйымдастырудың табиғи, органикалық принципі. Регионализм бірге тұратын этникалық, нәсілдік және тілдік топтардың әлеуметтік бірігуі; осы аумақ шеңберінде жұмыс істейтін экономикалық және өндірістік бірліктердің экономикалық өзара толықтырылуы; мәдениетке, дінге, тарихи традицияларға байланысты ортақ құндылықтардың жиынтығы сияқты категорияларда талданады.

Өңірлік қағидатты пайдалану халықтың әртүрлі топтары арасында құзыретті билік пен өндірістік ресурстарды ұтымды бөлу үшін жағдай жасауға көмектеседі. Сондықтан, лизация аймағы қазіргі заманғы қауымдастықтардың барлық түрлеріне, олардың мөлшеріне, даму деңгейіне, саяси және мемлекеттік құрылымдардың ерекшеліктеріне және т.б. қарамастан тән деп айтуға болады. Басқаша айтқанда, регламенттеу мемлекеттердің ішкі құрылысында үнемі болады.

Регионализм унитарлық мемлекеттерді Федеративті мемлекеттерге айналдыру процесінде негізгі қозғаушы күштің рөлін атқарады, ал жаңадан пайда болған федерациялар шеңберінде ол көбінесе Федеративтік қатынастардың одан әрі эволюциясын анықтайтын күш ретінде әрекет етеді. Бұл процестер аймақтық деңгейдегі халықаралық байланыстар сияқты мемлекеттердің сыртқы қызметінің маңызды саласына тікелей әсер етеді. Соңғы уақытта олардың динамикасы айтарлықтай өсті, сандық және сапалық жұп метр, сондай-ақ аймақтардың халықаралық байланысының географиясы едәуір кеңейді. Ынтымақтастық көлемі айтарлықтай өсті, оның мазмұны өзгеруде. Өңірлердің халықаралық байланыстарының үйлесімді және реттелген жүйесін қалыптастыру жүріп жатыр, ынтымақтастық тетігі жетілдірілуде. Өңіраралық байланыстар екіжақты және көпжақты халықаралық ынтымақтастық матасына көбірек еніп, халықаралық қатынастар жүйесінің бір бөлігіне айналууда. Қазіргі әлемде аймақтандыру мен жаһандану бір-біріне өзара әсер ететін екі дина ретінде дамуда. Жаһандану Жер шарының әртүрлі бөліктері арасындағы өзара байланыстың өсуін білдіреді және оған халықаралық қатынастар жүйесі арқылы ғана емес, аймақтандыру арқылы да қол жеткізуге болады. Аймақтандыру процесі жаһандық жағдайда аймақтық сәйкестікті сақтау құралы ретінде қарастырылуы мүмкін. Бұл жаһандану мен лизинг аймағының даму логикасы сәйкес келетіндігін, айырмашылық масштабта екенін көрсетеді.

Жаһандануға аймақтардың өзара әрекеттесуі нәтижесінде қол жеткізуге болады. Субұлттық аймақтардың халықаралық аренаға шығуы, олардың қызметін ұлттық шекарадан тыс кеңейту, мемлекеттердің сыртқы саясатын оқшаулау деп аталатындар әлемде болып жатқан жаһандану процестерінің, өзара тәуелділік пен өзара ықпалды күшейту процестерінің нәтижелері болып табылады. Өзара байланысты арттыруды көздейтін кешенді өзара тәуелділік экономикалық, әлеуметтік, мәдени және саяси салалардағы занность, сыртқы саясат саласын кеңейту (дәлірек айтсақ, мемлекеттердің сыртқы қатынастарының көлемін ұлғайтты) және ондағы субұлттық аймақтар айтарлықтай әсер ететін және жаһандық процестерге тікелей қатысуымен сипатталатын салалардың маңыздылығын арттырды. Осылайша, мемлекеттердің өңірлері арқылы жаһандану мемлекеттер арқылы жаһандануға қосымша болып табылады.

Әр түрлі ресурстарға ие аймақтар маңызды экономикалық ағындарды жаба алды. Кейбір аймақтар өздерінің шекаралық жағдайына байланысты жақсы дамыған инфрақұрылымға ие бола отырып, мемлекеттердің байланыс нүктелеріне айналады.

Географиялық орналасуын тиімді пайдалана отырып, олар шетелдік серіктестерді тарту орталықтарына, экспорттық импорттық тауар ағындарына айналады, содан кейін олар мемлекет аумағына терең енеді. Ресурстарды іздеуде өңірлердің мүмкіндіктерін кеңейту халықаралық аренада олардың алдында тұрған жергілікті проблемаларды шешу үшін жалпы мемлекет үшін де, өңірлердің өздері үшін де оң салдары бар.

Қорытындылай келе, келесі қорытындылар жасауға болады. Жаһандану және аймақтандыру мемлекеттердің өңірлік бағыттағы сыртқы саясатын қалыптастыруға ықпал ететін қазіргі заманғы негізгі трендтер болып табылады. Бұл екі әлемдік үрдіс өңірлердің халықаралық аренаға шығуының негізгі себептері болып табылады.

Жаһандану және аймақтандыру халықаралық актерлер құрамына әсер етеді. Халықаралық қатынастарға негізінен глобализация және аймақтандыру процестері арасында оңтайлы арақатынас құруға қабілетті мемлекеттер қатысады. Мемлекеттердің өңірлері халықаралық ынтымақтастықтың белсенді қатысушыларына айналууда. Өңірлердің халықаралық қызметін зерттеу олардың халықаралық қатынастардағы рөлін арттыру туралы айтады.

Денгейлік тапсырмалар:

1-денгейдің сұрақтары. Жаһандану жағдайында ұлттық мемлекеттің рөлі қалай өзгерді?

2-денгейдің сұрақтары. БҰҰ құрылымы.

3-денгейдің сұрақтары. Қазіргі заманғы халықаралық ұйымдарды атаңыз.

БӨЖ тапсырмалары: Аймақтық ұйымдар.

ОБӨЖ тапсырмалары: Әскери-саяси ұйымдар.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Негізгі әдебиеттер:

- 1.Халықаралық қатынастар теориясының тарихы, 2017, Торбьорн Л. 2.Векторы внешней политики, 2017, К. Токаев
- 3.Diplomasi, 2015, H. Kissinger.
- 4.Uluslararası İlişkiler ve Dünya siyaseti, 2014, P. R. Viotti, M. V. Kauppi.
- 5.Yumusak guc kavrami ve dis Politika, 2013, N. Anaz.
- 6.Uluslararası ilişkilerde temel kavramlar, 2013, M. Griffiths, T. O'Callaghan, 7.C. S. Roach
- Ұлы конвергенция: Азия,Еуропа және біргеі әлем логикасы, 2017, М. Кишор
- 8.Бітімгер: Сирия түйіні.Дипломаттың жазбалары, 2017, Н. Онжанов
- 9.Avrasya Çıkması Yeni büyük oyunu kim kazanacak? 2015, O. Gafarlı
- 10.Weber, Habermas ve Avrupa Devletinin dönüşümü.Anayasal,sosyal ve uluslarüstü demokrasi, 2015, J. P. Cormick
- 11.Rus Dış Politikasında Stratejik, 2014, Halit Mammadov
12. Arap baharı ve Türkiye modeli tartışmaları, 2014, Kireççi M. Diplomaside erdemli güç, 2014, A. Gül
- 13.Нужно ли Казахстану бояться Китая:мифы и фобии двусторонних отношений, 2014, К. Л. Сыроежкин
- 14.Ресейдің сыртқы саясаты (ХІ ғасырдың соңы ХХ ғасырдың басы), 2014, 15.М. Сапарғалиев
- Devlet, Sistem ve Kimlik, 2013, İ. Dağı
- 16.Uluslararası terörizm ve devlet sorumluluğu, 2013, U. Kedikli

Қосымша:

- 1.Arı, T. (2006). Uluslararası ilişkiler ve Dış Politika, İstanbul: Alfa Yayınları.
- 2.Aydın, M. (1996). “Uluslararası ilişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt. 51, Sayı. 1-4, ss.71-114.
- 3.Gönlübol, M. (1993). Uluslararası Politika: ilkeler, Kavramlar, Kurumlar, Ankara:

Attila Kitabevi.

4.Griffiths, M. (2007). International Relations Theory for the Twenty-First Century: An Introduction, New York: Routledge.

5.İskit, T. (2007). Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

6.Pacteau, S., Mougel, F.C. (1993). Uluslararası ilişkiler Tarihi, Çev. G. Üstün, İstanbul: iletişim Yayınlar